

ФІНАНСУВАННЯ ПАРТІЙ:

ХТО?

КОМУ?

ЯК?

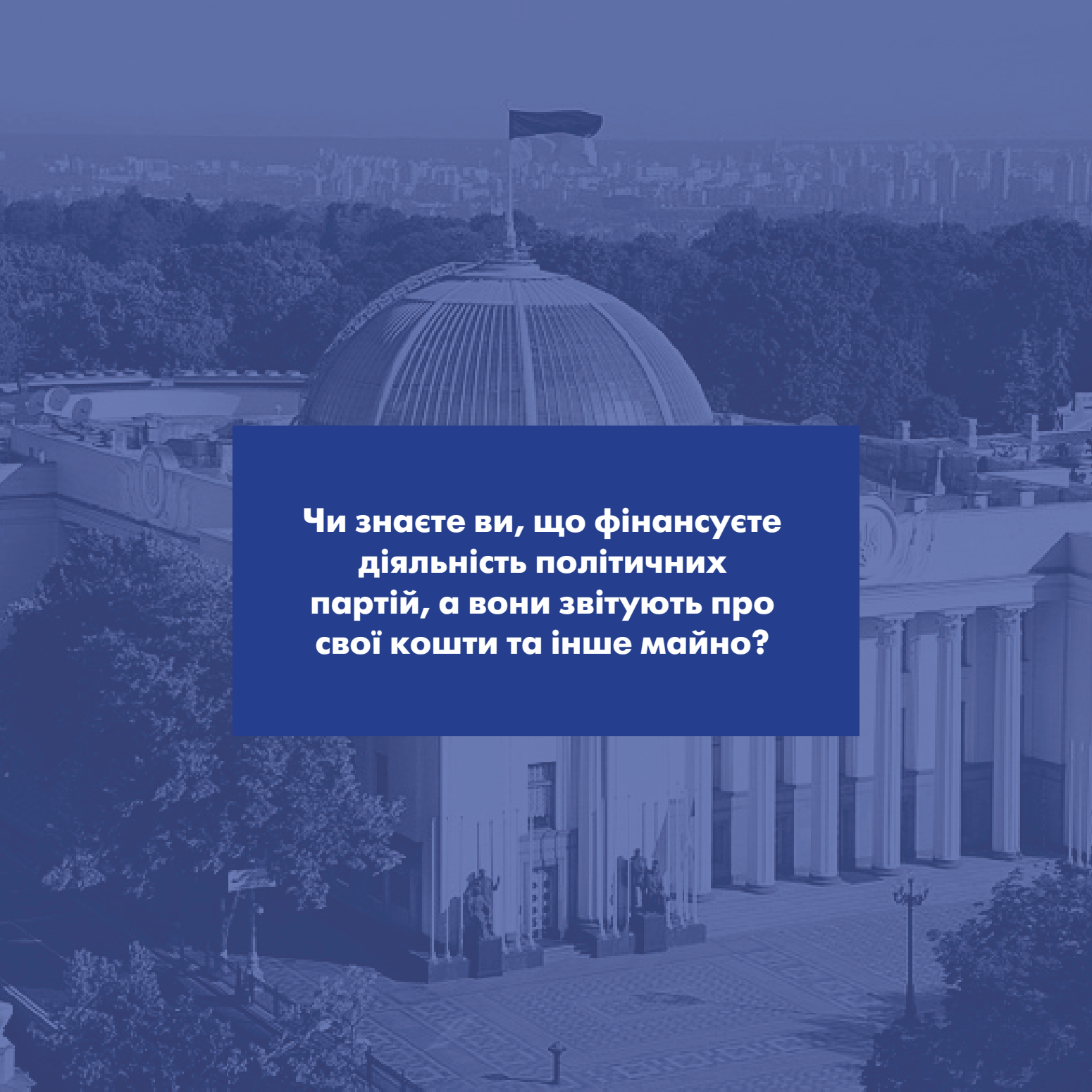
Фінансування партій: хто, кому, як? — Київ : Москаленко О. М., 2019 — 24 с.

Центр політико-правових
реформ

Це видання було створено за підтримки Європейського Союзу. Зміст посібника є предметом відповідальності Центру політико-правових реформ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

© Центр політико-правових реформ, 2019

**Чи знаєте ви, що фінансуєте
діяльність політичних
партій, а вони звітують про
свої кошти та інше майно?**

Ще наприкінці далекого 2015 року Верховна Рада України ухвалила закон, яким передбачила фінансування для низки політичних партій та обов'язкову звітність усіх партій про свої доходи і витрати. Така модель діє в більшості країн розвинутої демократії і дозволяє суспільству контролювати джерела фінансування партій і слідкувати за їхніми витратами (у тому числі й на передвиборчу агітацію). Держава своєю чергою може наглядати за законністю діяльності партій та в разі потреби притягає порушників до відповідальності.

Оскільки велика частина українських реформ не відбувається без «чарівного пенделя», така доля не оминула і реформу політичних фінансів. Західні партнери ставили вимогу про її проведення перед Верховною Радою України, що і було зроблено. Проте такий підхід завжди має другу сторону медалі — реформи часто проводяться лише заради факту їх проведення і не створюють позитивних наслідків, які від них очікуються.

Схожа історія спіткала і реформу політичних фінансів. Через закладені з самого початку в законі проблеми, нездатність НАЗК виконувати свої обов'язки та відсутність інтересу суспільства до цього процесу реформа не запрацювала на повну силу, а отже, очікуваних результатів досі немає.

Політики активно підігрівають серед громадян ідею про скасування цієї реформи, мовляв, багато бюджетних коштів витрачається в нікуди. Задумаймося, можливо, це не просто популізм? Можливо, вони зацікавлені у «відкаті» до старої моделі? Чи не хочуть політичні партії повернути ті «райські» умови, коли суспільство не могло у відкритому доступі бачити обіг їхніх коштів і порівнювати з реальним? Гроші люблять тишу, і фінанси політичних партій — також.

Тому перед Україною постає дилема:

або прислухатися до закликів політиків і скасувати реформу політичних фінансів, зберігши певну частину бюджетних коштів

або побудувати дієву систему моніторингу політичних фінансів, змусити партії прозоро звітувати та поступово знизити рівень політичної корупції до абсолютного мінімуму

На нашу думку, реальна можливість зберегти бюджетні гроші — це подолання політичної корупції (щонайменше тому, що вкрати з бюджету корупціонери можуть набагато більше, ніж ви витратите на державне фінансування). Отже, необхідно продовжувати реформу політичних фінансів, а запит на це має йти від людей.

А для того, щоб щось робити, спочатку необхідно розібратися, що не так працює в попередній системі. Саме про це і йдеться в публікації.

**Про те, як вас дурять політичні партії,
державні органи і які жахастики
розповідають політики,
читайте на наступних сторінках.**

Важливо зрозуміти, якщо проблеми фінансування і витрачання партіями грошей вас не хвилюватимуть, то політиків — тим паче! Їх усе влаштовує, відповідно, нічого не мінятиметься — від виборів до виборів. То, можливо, варто хоча б спробувати розібратися в цих питаннях і вимагати рішень?

**Що таке реформа
політичних фінансів?**

Усі партії зобов'язані щоквартально подавати звіти до Національного агентства з питань запобігання корупції (далі — НАЗК) про своє майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Іншими словами, один раз на три місяці партії звітують про свої фінанси і майно. Ці звіти публікуються на сайті НАЗК у відкритому доступі. НАЗК перевіряє, чи були подані такі звіти і чи вони містять достовірну інформацію, а громадяни — можуть дізнатися, хто і як фінансує партію та на що вона витрачає ці кошти.

Державне фінансування політичних партій полягає у фінансуванні з державного бюджету статутної діяльності тих політичних партій, які подолали певний бар'єр на попередніх парламентських виборах. Зараз право на державне фінансування мають партії, які подолали 5% бар'єр у 2014 році (тобто тільки парламентські партії), а з 2019 року — право на державне фінансування отримують усі партії, які наберуть більше 2% голосів на парламентських виборах (це означає,

що таке фінансування отримують як парламентські, так і позапарламентські партії).

Завдяки цьому фінансуванню партії мають можливість проводити свою діяльність, зменшивши залежність від фінансово-промислових груп. А партії, які отримали певний кредит довіри від суспільства, але недостатній, щоб потрапити до Парламенту (більше 2%, але менше 5%), матимуть кошти для розвитку і можливості проявити себе якнайкраще на наступних виборах.

Основним державним органом, що працює в цій сфері, є НАЗК. Наразі він більше відомий скандалами навколо електронного декларування посадовців. Проте НАЗК виконує й інші функції, серед яких важливе місце посідає державний контроль за витрачанням партіями коштів державного фінансування та звітністю політичних партій.

Скільки все це «щастя» нам коштує?

З другої половини 2016 року розпочалося державне фінансування політичних партій.

2016

5 профінансовано
політичних партій

167 647 625 грн

2017

6 профінансовано
політичних партій

442 399 400 грн

2018

6 профінансовано
політичних партій

513 671 296 грн

2019

565 680 500 грн виділено у бюджеті

Сума, яку отримує партія, вираховується за формулою, зазначеною в законі, і залежить від кількості голосів, отриманих партією на останніх парламентських виборах.

Що це означає?

Станом на 1 січня 2019 року кожен виборець на рік витрачає **15,9 грн** на фінансування політичних партій.

За даними досліджень Руху Чесно, 87% коштів у загальному бюджеті парламентських партій за 2016–2017 роки — це саме державні кошти. У 2018 році ця ситуація дещо змінилася, оскільки в деяких партій частка приватних внесків почала зростати.

У 2019 році:

Блок Петра Порошенка «Солідарність»

отримає **143 366 100,00** грн

Народний фронт

отримає **145 453 400,00** грн

Об'єднання «Самопоміч»

отримає **72 090 350,00** грн

Опозиційний блок

отримає **61 959 000,00** грн

Радикальна партія Олега Ляшка

отримає **48 925 700,00** грн

+ 56 568 050,00 грн

отримає додатково за збереження
гендерного балансу в списку партії
(30% народних депутатів у списку
від цієї партії були жінки)

ВО «Батьківщина»

отримає **37 317 900,00** грн

Якщо вас вразили ці цифри, згадайте дві речі:

1. Реальні бюджети партій були набагато більші. Більшість своїх коштів вони отримували від фінансово-промислових груп і після потрапляння до Парламенту ставали відповідальними вже перед олігархом. Відтепер спонсором цих партій значною мірою є народ, і саме він має право «замовляти музику» (через інститут виборів).

2. Кошти, які отримала кожна з цих партій, — це результат вашого голосування 2014 року. Або неголосування, якщо ви вирішили пропустити вибори. Тому, ще раз наголосимо, до голосування треба підходити відповідально.

**Що робить НАЗК у сфері
політичних фінансів?**

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

НАЗК — це головний орган, який має забезпечити законність та прозорість фінансування політичних партій в Україні. НАЗК розпоряджається бюджетними коштами та контролює витрати цих коштів партіями, аналізує звіти політичних партій та притягає до відповідальності за порушення законодавства.

Як бачимо, саме **НАЗК розподіляє ваші податки на фінансування партій.**

Політична партія повинна **кожні 3 місяці** звітувати про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, а також оприлюднювати

такий звіт. Якщо ж вона не подає звіт або вказує в ньому неповну чи недостовірну інформацію, то (в окремих випадках її керівник) має бути притягнута до юридичної відповідальності.

Успішність контролю за використанням партіями ваших коштів залежить саме від ефективності роботи НАЗК. Однак діяльність НАЗК у цій сфері **малоефективна**.

Зокрема, варто звернути увагу на те, що:

1. Значна частина політичних партій просто не звітує, і НАЗК не може нічого вдіяти.

* ці дані можуть змінюватися залежно від стану наповнення сайту НАЗК

2. Політичні партії не вказують усі реальні витрати, що здійснюються, і НАЗК не реагує на це. З одного боку, у НАЗК недостатня фінансова та організаційна спроможність для моніторингу реальних витрат партій по всій країні, а з іншого — належної реакції на звернення від громадських організацій та журналістів, які фіксують такі порушення, також немає.

3. Станом на 1 січня 2019 року НАЗК не встановило жодного факту нецільового використання партіями державних коштів.

4. НАЗК переважно документує лише технічні та дрібні порушення, а факти подання недостовірної інформації у фінансових звітах партій майже ніколи не виявляє.

5. Фактично, лівова частка діяльності НАЗК зводиться до пошуку серед осіб, які робили внески на користь партії, тих, хто має непогашений податковий борг (у подальшому внески цих осіб конфіскує суд).

Основна проблема неефективності будь-якого державного контролю у сфері політичних фінансів полягає в тому, що дуже важко відслідкувати реальні доходи політичних партій, адже в країні «курсує» неймовірно велика кількість неконтрольованих готівкових коштів, з яких не сплачуються податки. Відповідно, наявність таких коштів дозволяє партіям мати ресурси для фінансування своєї діяльності, частину з якої важко помітити неозброєним оком (якщо це, наприклад, не бігборди чи реклама на телебаченні).

Як зайти на сайт НАЗК?

1. У браузері вашого комп'ютера зайдіть на сайт google.com.
2. У рядку пошуку напишіть «НАЗК» і натисніть «Пошук Google».
3. На сторінці з результатами пошуку перейдіть за першим посиланням.
4. Готово! Ви опинилися на сайті антикорупційного органу.

Як подивитися звіти політичних партій?

1. На сайті НАЗК оберіть вкладку «Протидія політичній корупції».
2. Оберіть категорію «Звіти політичних партій».
3. З наведеного списку виберіть рік, за який ви хочете подивитися звіт.
4. У вас є можливість вибрати звіти за кожен квартал (3 місяці) або за цілий рік.
5. У наведеному списку виберіть політичну партію, звіт якої вас цікавить.
6. Натисніть на іконку, щоб завантажити файл зі звітом. Готово! Перед вами фінанси партії.
7. Якщо вас цікавить інформація про звітування місцевих організацій партій, необхідно відкрити файл з архівом звітів місцевих організацій політичних партій. Партії подають звіти за кожен квартал.

	1 квартал січень, лютий, березень	2 квартал квітень, травень, червень	3 квартал липень, серпень, вересень	4 квартал жовтень, листопад, грудень
партія має відзвітувати	до 10/05 поточного року	до 9/08 поточного року	до 9/11 поточного року	до 9/02 наступного року
НАЗК має оприлюднити звіти	до 20/05 поточного року	до 19/08 поточного року	до 19/11 поточного року	до 19/02 наступного року

Як подивитися, скільки коштів надійшло з держбюджету?

1. Відкрийте завантажений файл з сайту НАЗК.
2. Не лякайтеся великої кількості сторінок звіту! (щоб не лякатися — уявіть, що працівникам секретаріатів партій доводиться їх писати).
3. У таблиці «Зведена таблиця звіту політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов’язання фінансового характеру» необхідно знайти рядок «на рахунку для отримання коштів з державного бюджету на фінансування статутної діяльності». У сусідній колонці відображається сума отриманих коштів.
4. Політичні партії, які отримують державне фінансування, зобов’язані відкрити спеціальний банківський рахунок для отримання бюджетних коштів. Номер цього рахунку можна знайти в Розділі II звіту, у пункті 1.4 «Грошові кошти на рахунку для отримання коштів з Державного бюджету України на фінансування статутної діяльності».
5. Після цього натисніть **ctrl+F**, щоб відкрити вкладку пошуку в документі, і введіть у ній номер цього рахунку. Так ви зможете побачити, на які видатки партія розподіляє бюджетні кошти.
6. На сторінках з таблицями наведені дані витрат політичної партії на відповідний запит у вкладці пошуку.
7. У правому стовпчику наведена сума витрат за цільовим призначенням.

Щоб дізнатися про витрати і доходи політичних партій, ви можете подивитися як звіт самої політичної партії, так і звіти її місцевих організацій. Партія може проводити свої операції як з рахунків центрального осередку, так і місцевих організацій.

1. Відкрийте звіт політичної партії (або місцевої організації партії).
2. Натисніть **ctrl+F**, щоб відкрити вкладку пошуку в документі.
3. Введіть у вкладці «реклам», щоб переглянути у звіті всі згадки цього слова.
4. Варто розуміти, що не всю політичну рекламу партія обов’язково називатиме рекламою, тому контекстний пошук не буде актуальним на 100%. Такі витрати краще переглядати «вручну». Вони можуть міститися як у розділі витрат, так і в розділі фінансових зобов’язань.

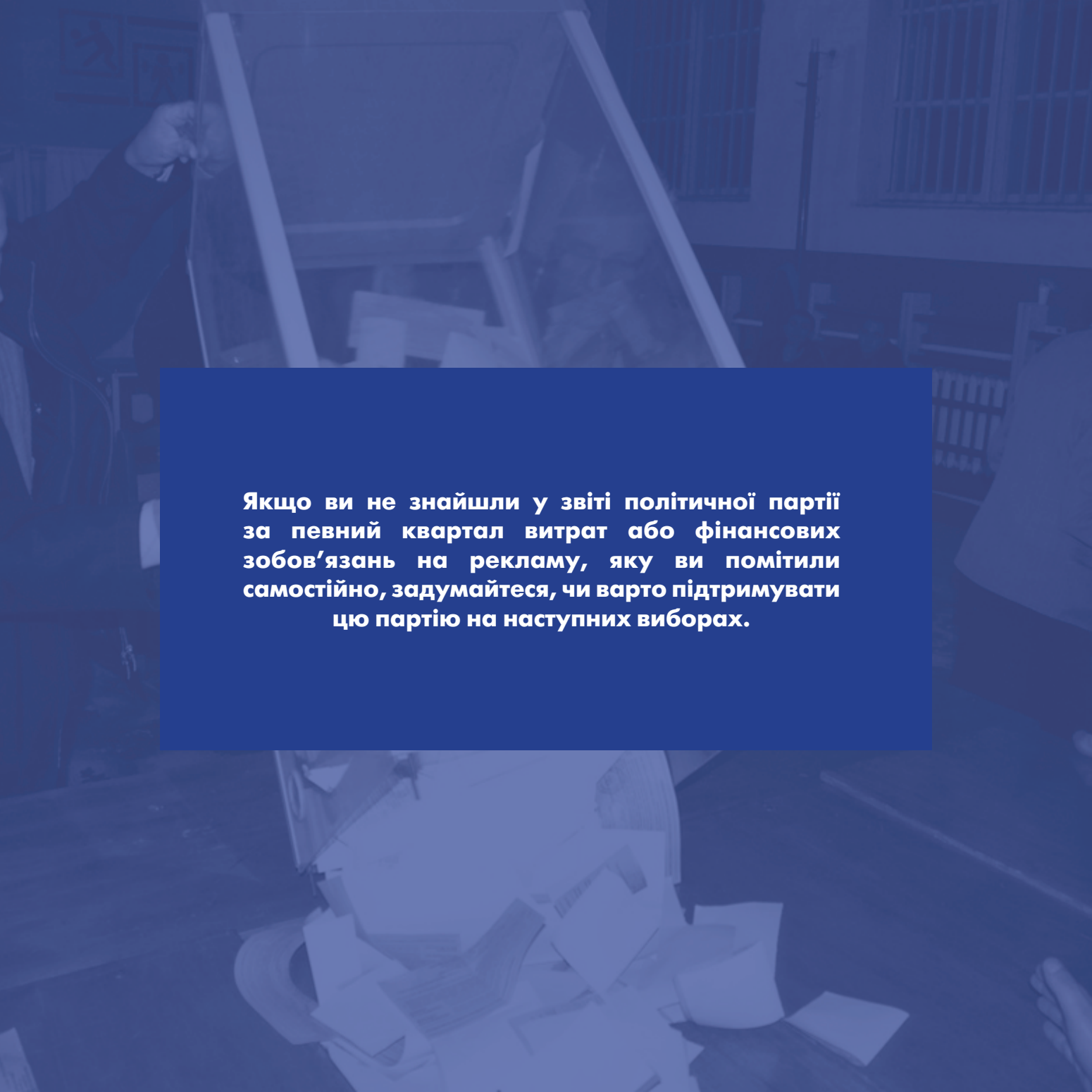
Обравши партію, що вас цікавить, ви можете завантажити її звіт як у форматі pdf, так і excel. У форматі pdf проглядати візуально простіше, проте, якщо вас цікавлять конкретні розділи, формат excel буде оптимальним.

На 1 та 2 листку файлу ви можете побачити загальну інформацію про партію та зведену таблицю звіту, у якій міститься консолідована інформація про майно, доходи і витрати політичної партії. На інших листках файлу розбита інформація по наступних таблицях звіту політичної партії.

Якщо ви помітили стрімке поширення політичної реклами партії протягом певного часу, можете подивитися дані витрат партії за відповідний

квартал. Вони можуть бути відображені як у звіті самої партії, так і у файлі зі звітами місцевих організацій. Варто звертати увагу на те, кому адресовані кошти, яке призначення та сума платежу. Також цікаво, чи витрачаються, наприклад, на рекламу кошти державного бюджету. Як це перевірити, ми зазначили вище.

Витрати партії можуть міститися і в розділі фінансових зобов'язань. Наприклад, ви помітили рекламу політичної партії, проте не знайшли її відображення в розділі витрат. Ця категорія може міститися в розділі фінансових зобов'язань як така, що існує, проте поки не оплачена політичною партією.

Якщо ви не знайшли у звіті політичної партії за певний квартал витрат або фінансових зобов'язань на рекламу, яку ви помітили самостійно, задумайтеся, чи варто підтримувати цю партію на наступних виборах.

Переглядаючи звіти, не забувайте, що:

1. Політичні партії не вказують усі реальні витрати і доходи у своїх звітах.
2. Політичні партії часто використовують персональні дані осіб, які реально не фінансують партію, для того щоб відображати у звітах внески «від їхнього імені», при цьому приховуючи реальних донорів.
3. Для здійснення своєї діяльності партії використовують однойменні громадські організації. Таким чином, вони проводять діяльність через них на користь партії, при цьому не звітуючи до НАЗК.
4. Політичні партії, що отримують державне фінансування, мають право витратити ці кошти на свою статутну діяльність. Проте закон не визначає, що таке «статутна діяльність». Формально партії не можуть використовувати ці кошти на діяльність, пов'язану з виборами, але на практиці майже неможливо розділити агітаційну і статутну діяльність.
5. Після парламентських виборів 2019 року партії, які потраплять до Парламенту, матимуть право на відшкодування своїх виборчих витрат розміром до 90 тисяч мінімальних зарплат. Таким чином, деякі партії зможуть у 2019 році отримати і державне фінансування, і відшкодування, а отже, фактично забезпечити собі «подвійне» фінансування одних і тих же витрат, що неприпустимо.

Якщо після прочитання цієї інформації ви вирішили уважніше слідкувати за фінансами політичних партій та діяльністю НАЗК і підтримати свою політичну партію внеском, зверніть увагу ще на кілька фактів.

фізична
особа

юридична
особа

**максимальний
внесок**

400

**розмірів мінімальних
заробітних плат**

=

1 669 200
грн на 2019 рік

800

**розмірів мінімальних
заробітних плат**

=

3 338 400
грн на 2019 рік

Внески не можуть здійснювати такі фізичні особи:

- іноземці та особи без громадянства;
- громадяни України, які не досягли 18-річного віку;
- громадяни України, яких судом визнано недієздатними;
- анонімні особи або під псевдонімом;
- фізичні особи, які беруть участь у публічних закупівлях, — протягом строку дії такого договору та протягом одного року після припинення його, окрім випадків, якщо загальна сума коштів, отримана за таким договором протягом строку дії договору та протягом двох років після припинення його дії, не перевищує 10% від загальної суми доходу фізичної особи за відповідний період;
- фізичні особи, які мають непогашений податковий борг.

Не можуть здійснювати внески такі юридичні особи:

- органи державної влади та органи місцевого самоврядування;
- державні та комунальні підприємства, установи та організації;
- юридичні особи, у яких не менше 10% статутного капіталу або прав голосу прямо або опосередковано належать державі, органам місцевого самоврядування чи нерезидентам або контролерами яких є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- іноземні держави, іноземні юридичні особи;
- юридичні особи, контролерами яких є іноземці чи особи без громадянства;
- незареєстровані громадські об'єднання, благодійні та релігійні об'єднання (організації);
- інші політичні партії;
- юридичні особи, які мають непогашений податковий борг;
- юридичні особи, які беруть участь у публічних закупівлях, — протягом строку дії такого договору та протягом одного року після припинення його, крім випадків, якщо загальна сума коштів, отримана за таким договором протягом строку дії договору та протягом двох років після припинення його дії, не перевищує 10% від загальної суми доходу юридичної особи за відповідний період.

Тому, якщо ви або ваша юридична особа підпадає під такі обмеження, на жаль, фінансово підтримати партію не можете.

Висновок

Реформа просувається важко та повільно, але вона нам потрібна. Максимальне збільшення прозорості отримання і витрачання партіями коштів дозволить зменшити вплив фінансово-промислових груп на партії і, як наслідок, — отримати більш незалежний кадровий склад Парламенту.

Для дослідження фінансів партій, радимо користуватися ресурсом «Золото партій», розробленим Рухом Чесно:

<https://zp.chesno.org/>

За офіційною інформацією можна слідкувати на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції:

<https://nazk.gov.ua/>

Публікації про фінансування політичних партій можна знайти на ресурсах:

Центр політико-правових реформ: **<http://pravo.org.ua/ua/>**

Рух Чесно: **<https://www.chesno.org/>**

Громадська організація «Інтегриті ЮА»: **<https://integrityua.ngo/>**

Згадайте ці цифри і подивіться звіти партій, коли наступного разу політики розповідатимуть, що їх фінансує середній клас.
*У графі «Витрати» одночасно враховуються як витрати самої партії, так і її місцевих організацій.

Опозиційний блок			Батьківщина			Радикальна партія		
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Внески			Внески			Внески		
14,606 млн	7,226 млн	Поки не відомо	15,749 млн	15,205 млн	Поки не відомо	2,086 млн	1,728 млн	Поки не відомо
Держфінансування			Держфінансування			Держфінансування		
—	48,468 млн	56,262 млн	6,448 млн	29,82 млн	33,887 млн	16,908 млн	38,258 млн	44,427 млн
Витрати			Витрати			Витрати		
16,278 млн	74,250 млн	Поки не відомо	22,885 млн	54,311 млн	Поки не відомо	19,653 млн	40,515 млн	Поки не відомо

Народний фронт			Блок Петра Порошенка			Самопоміч		
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Внески			Внески			Внески		
44 тис.	457 тис.	Поки не відомо	6,128 млн	5,856 млн	Поки не відомо	5,150 млн	2,797 млн	Поки не відомо
Держфінансування			Держфінансування			Держфінансування		
50,273 млн	113,754 млн	132,080 млн	49,500 млн	112,104 млн	130,185 млн	44,475 млн	100,635 млн	116,829 млн
Витрати			Витрати			Витрати		
53,113 млн	116,709 млн	Поки не відомо	71,493 млн	184,431 млн	Поки не відомо	50,179 млн	104,005 млн	Поки не відомо

**Фінансування партій:
хто, кому, як?**

Підписано до друку 26.03.2019 року.
Папір офсетний 1150г/м2. Друк офсетний.
Наклад. 100 екз. Зам. 1523.
Видавець: ФОП Москаленко О. М.

Тел.: (038-050) 380-29-16; e-mail: print.ukr@gmail.com
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців:
Серія ДК №3304 видано Держкомтелерадіо України 28.10.2008 р.
Надруковано з готових діапозитивів ФОП Москаленко О. М.

Центр політико-правових реформ — це громадський аналітичний центр, заснований у 1996 році. Місія ЦППР — сприяння проведенню реформ у політико-правовій сфері задля утвердження в Україні демократії, верховенства права та належного урядування.

Основні напрямки діяльності ЦППР: конституціоналізм, публічна адміністрація, судівництво, кримінальна юстиція. Питання захисту прав людини, протидії корупції та європейської інтеграції є наскрізними для всіх напрямків діяльності.

Центр політико-правових
реформ

